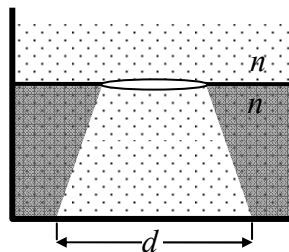

1. (МФ спец. издање 2005/06, 97-3) У књигама научне фантастике се предвиђа да ће у будућности свемирско соларно једрење бити један од најпопуларнијих спортова. Ефикасно соларно једро би могла да буде танка плоча направљена од веома лаког идеално рефлектујућег материјала. Нека та плоча мирује у почетном тренутку на растојању од Сунца једнаком полупречнику Земљине орбите око Сунца $R = 149,6 \cdot 10^9$ m. Плоча је оријентисана тако да зрачење пада нормално на њу. Гравитационо поље планета занемарити. Колику ће максималну брзину достићи овакво соларно једро током кретања? Маса по јединици површине плоче је $\rho_s = 3,0 \cdot 10^{-4}$ kg m⁻². Маса Сунца је $M_s = 1,9891 \times 10^{30}$ kg, његова средња снага зрачења је $P = 3,9 \cdot 10^{26}$ W, а универзална гравитациона константа $\gamma = 6,67 \cdot 10^{-11}$ Nm²/kg². (20п)
2. Електрон, чија се почетна брзина може занемарити креће се у хомогеном електричном пољу јачине $E = 1$ MV/m. Колику ће кинетичку енергију имати електрон после $t = 10$ ns од почетка кретања. Наелектрисање електрона је $e = 1,602 \cdot 10^{-19}$ C, његова маса је $m_0 = 9,1 \cdot 10^{-31}$ kg и брзина светлости $c = 3 \cdot 10^8$ m/s (25п)
3. Протон лети брзином $4,6 \cdot 10^4$ m/s, судара се са непобуђеним атомом хелијума који мирује. Након судара атом је у побуђеном стању, а протон се креће у супротној смеру од првобитног и има дупло мању брзину него пре судара. Наћи таласну дужину фотона који ће емитовати хелијумов атом. Маса протона је $1,67 \cdot 10^{-27}$ kg, а атома хелијума $6,64 \cdot 10^{-27}$ kg. (15п)
4. У широки суд с водом, паралелно са дном, стављено је танко сабирно сочиво чија је жижна даљина у води $f = 22$ cm. Сочиво је окружено хоризонталним непрозирним заклоном. Удаљење сочива од дна суда једнако је жижној даљини f . Ако је површина воде осветљена дифузном светлошћу колики ће бити пречник d осветљене површине на дну суда? Индекс преламања воде је $n = 1,333$. (25п)
5. Највећа таласна дужина спектралне линије Лајманове серије спектра водоника износи 122 nm. Одредити највећу таласну дужину у Балмеровој серији. (15п)

Слика 4

Задатке припремио: др Александар Крмпот, Институт за физику, Београд

Рецензент: др Борђе Спасојевић, Физички факултет, Београд

Председник Комисије за такмичење ДФС: Проф. др Мићо Митровић, Физички факултет, Београд

ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА
ШКОЛСКЕ 2010/2011. ГОДИНЕ.

IV РАЗРЕД

Друштво Физичара Србије
Министарство Просвете Републике Србије
РЕШЕЊА ЗАДАТАКА

ОКРУЖНИ НИВО
07.03.2009.

1. Сила којом сунчево зрачење делује на плочу када се она налази на растојању r од Сунца је једнака $F = 2 \frac{P}{4r^2 \pi c} S$ (5п), где је S површина плоче. Одатле је потенцијална енергија плоче у пољу ове силе $E_p(r) = \frac{PS}{2\pi c r}$ (8п). Плоча ће достићи максималну брзину када се удаљи на велико растојање од Сунца. Тада је из закона одржања енергије $\frac{mv^2}{2} = -\frac{\gamma M_s m}{R} + E_p(R)$ (5п) одакле је $v = \sqrt{\frac{P}{\pi c \rho_s R} - \frac{2\gamma M_s}{R}} = 8,6 \cdot 10^4 \frac{\text{m}}{\text{s}}$ (2п).

2. Према основној једначини динамике $\frac{dp}{dt} = F$ (1п) па је $\frac{d}{dt}(m_0 v / \sqrt{1-v^2/c^2}) = eE$ (2п) или $d(m_0 v / \sqrt{1-v^2/c^2}) = eEdt$ (4п). Интеграљењем се добија $m_0 v / \sqrt{1-v^2/c^2} = eEt + C$ (4п), а константа C се може добити из почетних услова тј. за $t = 0$ је $v = 0$ па је и $C = 0$ (4п). Из претходне једначине следи да је $v = \frac{eEt}{m_0} / \sqrt{1 + (eEt/m_0 c)^2}$ (4п), па се заменом у израз за кинетичку енергију $E_k = m_0 c^2 \left(1 / \sqrt{1 - v^2/c^2} - 1 \right)$ (4п) добија $E_k = m_0 c^2 \left(\sqrt{1 + \left(\frac{eEt}{m_0 c} \right)^2} - 1 \right) \approx 2,5 \text{MeV}$ (2п).

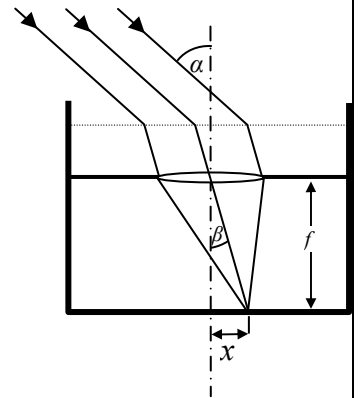
3. Из закона одржања импулса $mv = Mu - mv/2$ (4п) налази се брзина хелијумовог атома након судара са протоном $u = \frac{3mv}{2M}$ (2п). Из закона одржања енергије $\frac{mv^2}{2} = \frac{m}{2} \left(\frac{v}{2} \right)^2 + \frac{Mu^2}{2} + \frac{hc}{\lambda}$ (5п) налази се таласна дужина фотона $\lambda = \frac{8hcM}{3mv^2(M-3m)} = 6,1 \cdot 10^{-7} \text{m}$ (4п).

4. Претпоставимо да на површину воде пада паралелно сноп зрака под упадним углом α . Тада преломни угао β може да се нађе из Снеловг закона $\sin \alpha = n \sin \beta$ (2п). Паралелени зраци се након проласка кроз сочиво секу у тачки која се налази у жижиној равни, односно у овом случају на дну суда (4п за исправну слику). Са слике се види да је $x = f \tan \beta = f \frac{\sin \beta}{\cos \beta} = f \frac{\sin \beta}{\sqrt{1 - \sin^2 \beta}} = f \frac{\sin \alpha}{n \sqrt{1 - \frac{\sin^2 \alpha}{n^2}}} = \frac{f \sin \alpha}{\sqrt{n^2 - \sin^2 \alpha}}$ (5+1+2+3+1п).

Величина x има максималну вредност када је $\alpha = 90^\circ$, односно када зраци падају паралелно површини воде $x_{\max} = \frac{f}{\sqrt{n^2 - 1}}$ (5п). Пошто при осветљавању дифузном

светлошћу светлосни зраци падају под свим угловима произилази да ће на дну суда бити осветљена површина чији је пречник $d = 2x_{\max} = \frac{2f}{\sqrt{n^2 - 1}} \approx 50 \text{cm}$ (2п).

5. Линије у спектрима атома водоника карактеришу се таласним дужинама λ_{nm} за које важи формула $\frac{1}{\lambda_{nm}} = R \left(\frac{1}{n^2} - \frac{1}{m^2} \right)$ (2п) где је $n = 1, 2, 3, \dots$ а $m > n$ такође цео број. За дату серију ($n = \text{const}, m = n+1, n+2, n+3, \dots$) максималну таласну дужину имаће линија за коју је $m = n+1$ (3п). За Лајманову серију ($n = 1$) максимална таласна дужина износи $\lambda_1 = \frac{4}{3R}$ (4п), а за Балмерову серију ($n = 2$) је $\lambda_2 = \frac{36}{5R}$ (4п). Елиминацијом Ридбергове константе добија се $\lambda_2 = \frac{27}{5} \lambda_1 = 659 \text{nm}$ (2п).

**ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА
ШКОЛСКЕ 2010/2011. ГОДИНЕ.**

